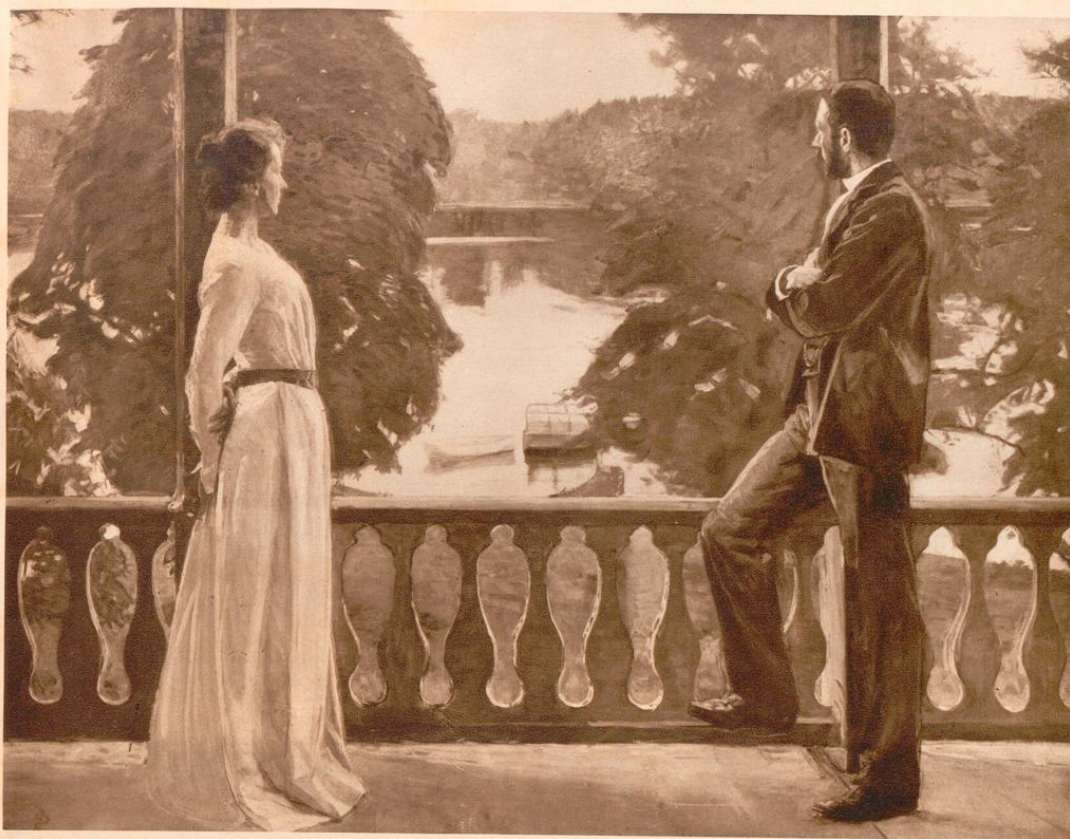

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Det Svenska Landskapet I Konsten av Georg Svensson. Med 32 illustrationer i koppargravyr efter tavlor av svenska konstnärer.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69959](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69959)

NORDISK SOMMARKVÄLL

OLJEMÅLNING AV RICHARD BERGH
GÖTEBORGS MUSEUM

DET SVENSKA LANDSKAPET I KONSTEN

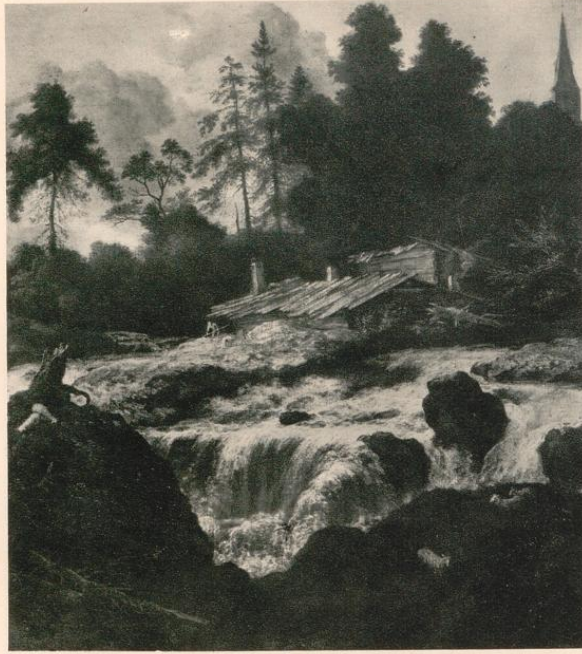
av *Georg Svensson*

Av målar Konstens olika grenar är landskapsmaleriet den yngsta jämte stillebenmaleriet. Att måla rätt och slätt natur, antingen landskapets levande eller stillebens »döda» natur, förutsatte att ett konstverk kunde betraktas rätt och slätt som ett konstverk, ett vackert ting utan annan mening än att uppenbara det sköna och uttrycksfulla hos naturen i hela dess mångfald. En dylik uppfattning gjorde sig jämförelsevis sent gällande i det kristna västerlandet, där konsten ända fram till 1500-talet så gott som helt stod i kyrkans tjänst, då den icke togs i anspråk för att föreviga de mäktiges drag och gestalter. Sin fulla utveckling nådde landskapsmaleriet först i 1600-talets Holland, vilket hade många orsaker, bl. a. den att det var här, i ett borgerligt betonat samhälle, som det blev skick och bruk att pryda även de anspråkslösa boningsrummen med målningar ur vardagens värld. Konst och verklighet ingingo här på allvar den förmålning, som plägar kallas realism.

Det är också en holländare, Allart van Everdingen, som vi ha att tacka för de första egentliga framställningarna av den

svenska naturen. Han uppehöll sig på 1640-talet vid Julita i Södermanland och målade här en serie landskap av kanske mera nordisk än direkt sörmländsk art: dystra skogar, vattenfall och klippor. Everdingen är den förste utlänning, som målat Sverige, och han har intill senaste tid inte haft många efterföljare. Medan svenska målare i formliga pilgrimsskaror sökt sig till främmande länder för att se och lära, ha utlänningar sällan funnit vägen hit. Man behöver inte grubbla över orsakerna härtill; under de knappa femtio år, som en resa till Sverige kunnat företagas utan alltför stor apparat, har konsten varit ensidigt upptagen av de rent konstnärliga problemen och haft föga intresse till övers åt motiv- och turistsynpunkter. Att de svenska målarna dragit söderut är å andra sidan helt naturligt: Italien var konstminnas land par préférence och Frankrike utbildningslandet, där alla nya konstriktningar på de sista hundra åren sett dagen. Men dessa våra målars utlandsvistelser lärde dem inte enbart måla efter högsta föredöme och avtvingade dem icke enbart förälskade skildringar av söders natur, de skapade hos dem också den hemlängtan, den återseendets häftiga kärlek, ur vilken de bästa svenska landskapsmålningarna sprungit fram. Det nationella draget är starkt

LANDSKAP MED
VATTENFALL

OLJEMÅLNING AV ALLART VAN EVERDINGEN
NATIONALMUSEUM

framträdande hos dem, och det behöver nog inte bara bero på att man är svensk, om man finner detta nationella drag mera prononcerat i den svenska landskapskonsten än i de flesta andra länders. Även de övriga nordiska ländernas landskapsmåleri röjer en kärlek till hemlandsnaturen, som sitter i hjärtat och ej enbart i ögat. Man kan under alla omständigheter ha lov att gissa, att detta beror på att nordiska konstnärer i högre grad än andra varit resenärer och med sinnet fullt av intryck från främmande länder klarare kunnat urskilja det egna landets särprägel.

Sedan van Everdingen lämnat Sverige skulle det dröja ganska länge innan de svenska furorna härnäst ansågos värda färger och pensel. D. v. s. de skymta än en gång under 1600-talet och det där man minst kunde ana det: i ett par av Ehrenstrahls målningar. Denne den svenska stormaktstidens målarfurste och furstemålare tog sig ibland en semester och målade högst opretentiösa djur- och genrestycken. Ett av dessa föreställer en tjäderlek, och skogsmiljön avviker där icke alltför mycket från den här reproducerade, mera berömda målningen av Bruno Liljefors.

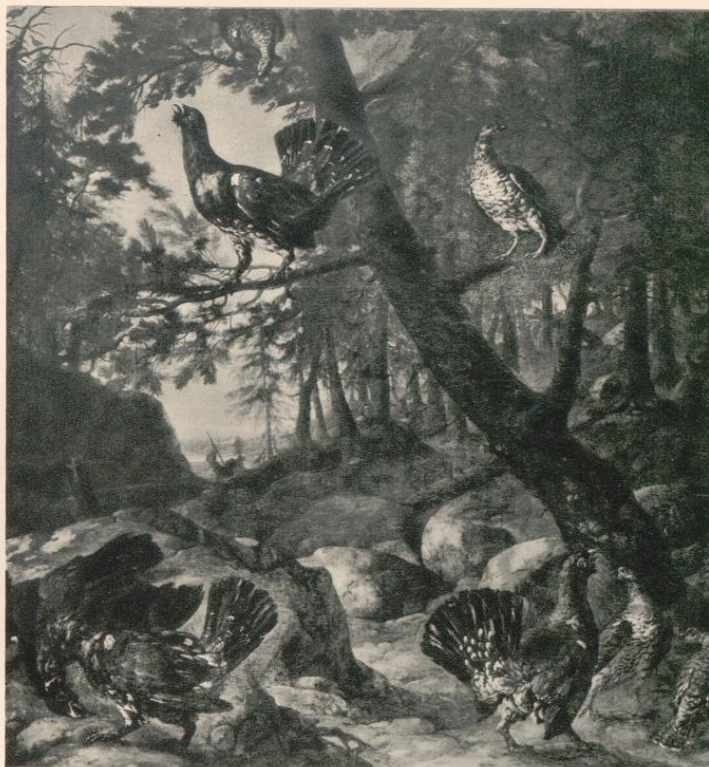
Rokokotiden har två stora naturskildrare, som kunna tillskriva sig äran av att ha upptäckt och skildrat det svenska landskapets speciella skönhet. Ingen av dem var emellertid målare. Den ene var Carl von Linné, vars resebeskrivningar från Lappland, Öland och Gotland, Västergötland och Bohuslän samt Skåne alltjämt äro oöverträffade genom sin förenig av saktighet och poesi. Den andre var Bellman, vars domän var Mälarlandskapet, lätt igenkännligt om också rokokons glada gudahov och sjöväsen tumla omkring däri.

VATTENFALL I SMÅLAND

OLJEMÅLNING AV MARKUS LARSSON
NATIONALMUSEUM

Men nu var den förste store, svenske landskapsmålaren icke långt borta. Elias Martin studerade efter tidens sed först i Paris hos Joseph Vernet, men sina bestämmande intryck fick han under ett par senare vistelser i England, där atmosfärens rikare skiftningar, landskapets större friskhet och människornas benägenhet för friluftsliv tidigare än i Frankrike utbildat ett omedelbart landskapsmåleri. Hemkommen upptäckte Martin det svenska landskapet med något av en uppenbarelse kraft. Ragnar Josephson har i sin studie över »Nationalism och humanism» givit en vacker karakteristik av Martins landskapskonst, som förtjänar att citeras: »Han är den förste svenske konstnär, som sett den nordiska luften, gryningens tinder över land och vatten, skymningens ljusfyllda blå, vinterdagens kristall och somrardagens opal. Mark och luft, hårt och milt, sammanklinga i hans bild till ett ljust ackord . . . Allt det ljusaste svenska strömmar oss till mötes i dessa bilder, som väl aldrig blivit skapade utan England.» Elias Martin, vars verkliga upptäckare eljest är Ragnar Hoppe, är som kolorist oöverträffad i svensk konst, och hans likar äro lätt räknade. Att bläddra igenom hans akvareller, vilkas lätta färgessenser äro dömda att förflyktigas i varje reproduktion, är som att luta huvudet över ett fång svenska ängsblommor. Denna subtila kolorit utesluter inte en topografisk exakthet; hans penna

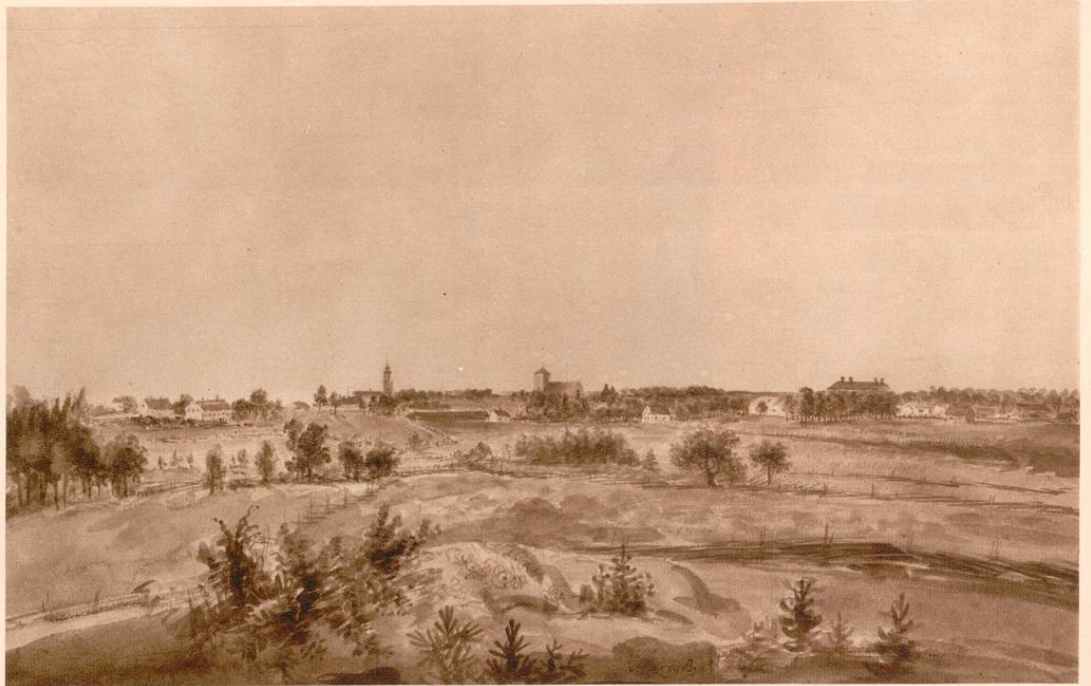
TJÄDERSPEL

OLJEMÅLNING AV D. K. EHRENSTRAHL
DROTTNINGHOLM

TJÄDERLEK

OLJEMÅLNING AV BRUNO LILJEFORS
GÖTEBORGS MUSEUM

HARGS BRUK

AKVARELL AV ELIAS MARTIN
NATIONALMUSEUM

och pensel broderade med utsökt finess ut landskapets och vegetationens former. Utom i de fall då han var tagen av sin starka panteistiska religiositet, ty då skapade han fritt ur sitt sinne romantiska stämmingslandskap, som det icke lönar sig att söka identifiera i verkligheten.

Elias Martin hade sina efterföljare, bl. a. brodern Johan Fredrik Martin, men han blir dock i kraft av sin självständighet

och genialitet en isolerad företeelse. Den naturalistiska linjen i hans landskapsmåleri togs inte upp, medan däremot det romantiska landskapet frodades i dunkel och mänsken under 1800-talets förra hälft. De mest kända av dessa landskapsmålare äro Carl Johan Fahlerantz, Nils Johan Blommér och Markus Larsson. Fahlerantz var alltför beroende av äldre utländska förebilder, närmast Claude Lorrain, för att rätt träffa den svenska

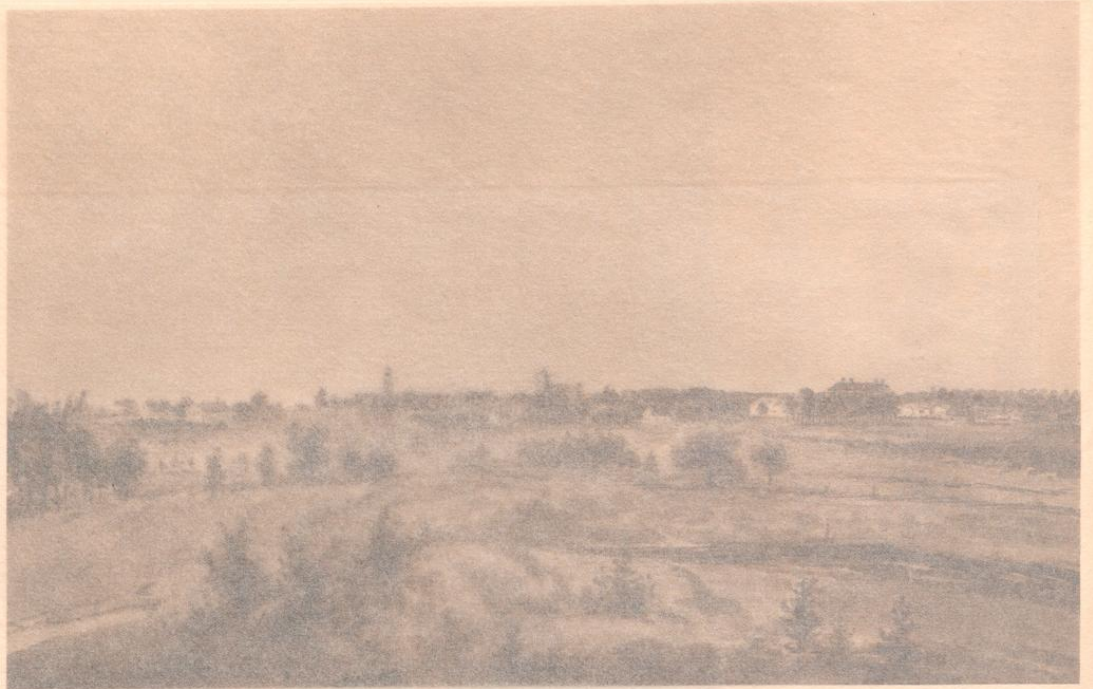

SKÅNSKT LANDSKAP

OLJEMÅLNING AV GUSTAF RYDBERG
GÖTEBORGS MUSEUM

Tillhör Fru M. Jonason, Stockholm

HARGS BRUK

AKVARELL AV ELIAS MARTIN
NATIONALMUSEUM

och pensel broderade med utsökt finess ut landskapets och vegetationens former. Utom i de fall då han var tagen av sin starka panteistiska religiositet, ty då skapade han fritt ur sitt sinne romantiska stämmingslandskap, som det icke lönar sig att söka identifiera i verkligheten.

Elias Martin hade sina efterföljare, bl. a. brodern Johan Fredrik Martin, men han blir dock i kraft av sin självständighet

och genialitet en isolerad företeelse. Den naturalistiska linjen i hans landskapsmåleri togs inte upp, medan däremot det romantiska landskapet frodades i dunkel och mänsken under 1800-talets förra hälft. De mest kända av dessa landskapsmålare äro Carl Johan Fahlerantz, Nils Johan Blommér och Markus Larsson. Fahlerantz var alltför beroende av äldre utländska förebilder, närmast Claude Lorrain, för att rätt träffa den svenska

SKÄNSKT LANDSKAP

OLJEMÅLNING AV GUSTAF RYDBERG
GÖTEBORGS MUSEUM

LEANDER ENGSTRÖM 1918. — Forellfiskare (Lappland)

Tillhör Fru M. Jonason, Stockholm

FRITZ KÄRVE 1915. Skånst landskap

Tilhör Fru Wärner Rydén Lidingsön

SKÅNSKT LANDSKAP

AKVARELL AV C. A. EHRENSVÄRD
NATIONALMUSEUM

SKÅNSKT SLÄTTLANDSKAP

OLJEMÅLNING AV JOHAN JOHANSSON
MALMÖ MUSEUM

Tilhör Fru Värner Rydén Lidingsön

A. Fredskop

SKÅNSKT LANDSKAP

AKVARELL AV C. A. EHRENSVÄRD
NATIONALMUSEUM

SKÅNSKT SLÄTTLANDSKAP

OLJEMÅLNING AV JOHAN JOHANSSON
MALMÖ MUSEUM

VÄG GENOM BJÖRKHAGEN OLJEMÅLNING AV EDVARD BERGH
GÖTEBORGS MUSEUM

landskapskaraktären. Blommér — liksom hans efterföljare August Malmström — såg landskapet genom de romantiska skaldernas av huldor och älvor förtrollade ögon. Malmström målade dock med förvånande friskhet sina inofficiella akvareller, t. ex. den här återgivna kustbilden, som torde vara från trakten av Kullen. Markus Larsson slutligen var något av ett geni, en eldsjäl, som frossade i våldsamma naturskådespel. Hans målningar, som äro nordiska på ungefär samma sätt som Lings dikter, stå ibland på gränsen mellan det sublima och det löjliga men äro helt visst mera värda den beundran som samtiden ägnade dem än den kallsinnighet med vilken de senare betraktades. Han är vår förste store marinmålare och vildmarksmålare; även i den senare egenskapen fascinerades han av vattnet, närmare bestämt vattenfallet, som i dån och ånga störtar ned bland kullfallna furor och kringkastade klippblock.

Åskådaren av vare sig Fahlcrantz' eller Markus Larssons tavlor förnimmar mellan sig och duken en ramp, en fantasiens barriär, som man inte ens genom ett tankeexperiment kan överskrida. Helt annorlunda förtrogen och hemmastadd känner man sig inför Edvard Berghs strax efter 1800-talets mitt målade mellansvenska landskap. Visserligen kunna hans björkhagar ibland ha ett betänkligt tycke av forna fotografers landskapsbakgrunder, de ge oss dock för första gången den leende sidan av svensk natur med riktiga gräsmattor, gärdsgårdar och insjövikar precis som man minns det från sommarlov och smultronplockningar.

Edvard Berghs björkhagslandskap voro en avgjord landvinning i målarnas erövring av den svenska naturen. Ungefär samtidigt upptäcktes Lappland och norrlandsnaturen av den dock huvudsakligen som figurmålare verkssamme J. F. Höckert samt av den föga kände men duktige målaren P. D. A. Holm, vars här avbildade skörde-scen rymmer ett alldeles ypperligt nordsvenskt älv- och skogslandskap.

Utvecklingen från Fahlcrantz till Edvard Bergh hade alltså gått mot större och större naturtrohet. Konstnären komponerade alltjämt sina landskap på ateljén, men han

BOKSKOG I SKÅNE

OLJEMÅLNING AV ALFRED WAHLBERG
GÖTEBORGS MUSEUM

MOTIV FRÅN LUND

OLJEMÅLNING AV CARL FREDRIK HILL
MALMÖ MUSEUM

rådfrågade allt oftare naturen och icke blott de gamla mästarnas verk. Men ännu var han ensidigt upptagen av att studera de enskilda naturformerna, som återgävos med stor vederhäftighet. Luften, dagern, som förenade de olika delarna till en

sammanhängande helhet, hade han däremot ännu ej lärt sig fånga. Han var mera botaniker och mineralsamlare än målare i ordets egentliga bemärkelse.

Men till samma generation som Edvard Bergh hörde ett par

MOTIV FRÅN VIBYHOLM

OLJEMÅLNING AV ALFRED WAHLBERG
TILLHÖR KANSLIRÅDET A. WAHLIN

BJÖRKHAGE OM VÄREN

AKVARELL AV A. T. GELLERSTEDT
NATIONALMUSEUM

konstnärer, som förde landskapsmåleriet ett gott stycke närmare friluftsmåleriet, nämligen Alfred Wahlberg och Gustaf Rydberg. De voro båda utbildade i ateljémåleriets förnämsta lärostad, Düsseldorf, men nådde på 1860-talet fram till en självständigare, målerisk stil. Wahlberg fick sin stora impuls i Paris, där han påverkades av Corot och den landskapsskola, som uppkallats efter byn Barbizon. Wahlberg målade alla sidor av syd- och mellansvensk natur och föredrog stämningbetonade motiv och belysningar. Sentimental eller litterärt romantisk blev han dock aldrig utan höll sig målmedvetet till de rent konstnärliga problemen. I sina bästa saker ter han sig alltså som en ytterst fin, nästan raffinerad målare.

En så renodlad målare som Wahlberg blir aldrig provinsiell, knappast ens nationell. Provinsiell är däremot Gustaf Rydberg, som genom ett nästan hundraårigt liv med oförtröttad flit och kärlek målade sin skånska hembygd, dess slätter, dess pillaréer, bondgårdar, sjöar och kuster. Det är ingen stor skala han spänner över vare sig i fråga om motiv eller behandling men han spelar sin enkla melodi med stor fulländning och märkvärdigt nog utan att bli virtuosmässig och mekaniserad. En annan i sin begränsning utsökt målare av något yngre årgång var Reinhold Norstedt, som i små format målade sömländsk parknatur och stockholmsbilder. I motsats till den solige och förnöjde Rydberg var Norstedt även i sina målningar en försynt melankoliker med smak för dämpade, kräsna färger och belysningar.

Detta släktled ägde även andra goda målare, som togo del i Sveriges konstnärliga kartläggning. Dalkarlen Olof Arborelius målade sitt landskap och Bergslagen med daggrisk grönska, blå himmel och speglande vatten. A. T. Gellerstedt hemförde från sina strövtåg land och rike omkring akvareller, som äga en intagande friskhet och omedelbarhet. Victor Forssell, en enstöring i sitt liv och ännu efter sin död underligt förbisedd, målade nästan alla sidor av svensk natur med äkta

MARSKVÄLL

OLJEMÅLNING AV EDVARD ROSENBERG
NATIONALMUSEUM

Swensk Lärskåp (Hörsmannd)

Nationalmuseum

BJÖRKHAGE OM VÄREN

AKVARELL AV A. T. GELLERSTEDT
NATIONALEMUSEUM

konstnärer, som förde landskapsmåleriet ett gott stycke närmare friluftsmåleriet, nämligen Alfred Wahlberg och Gustaf Rydberg. De voro båda utbildade i ateljémaleriets förnämsta lärostad, Düsseldorf, men nådde på 1860-talet fram till en självständigare, målerisk stil. Wahlberg fick sin stora impuls i Paris, där han påverkades av Corot och den landskapsskola, som uppkallats efter byn Barbizon. Wahlberg målade alla sidor av syd- och mellansvensk natur och föredrog stämningbetonade motiv och belysningar. Sentimental eller litterärt romantisk blev han dock aldrig utan höll sig målmedvetet till de rent konstnärliga problemen. I sina bästa saker ter han sig alltså som en ytterst fin, nästan raffinerad målare.

En så renodlad målare som Wahlberg blir aldrig provinsiell, knappast ens nationell. Provinssiell är däremot Gustaf Rydberg, som genom ett nästan hundraårigt liv med oförtröttad flit och kärlek målade sin skånska hembygd, dess slätter, dess pillaréer, bondgårdar, sjöar och kuster. Det är ingen stor skala han spänner över vare sig i fråga om motiv eller behandling men han spelar sin enkla melodi med stor fulländning och märkvärdigt nog utan att bli virtuomässig och mekaniserad. En annan i sin begränsning utsökt målare av något yngre årgång var Reinhold Norstedt, som i små format målade sörmänsk parknatur och stockholmsbilder. I motsats till den solige och förnöjde Rydberg var Norstedt även i sina målningar en försynt melankoliker med smak för dämpade, kräsna färger och belysningar.

Detta släktled ägde även andra goda målare, som togo del i Sveriges konstnärliga kartläggning. Dalkarlen Olof Arborelius målade sitt landskap och Bergslagen med dagfrisk grönska, blå himmel och speglade vatten. A. T. Gellerstedt hemförde från sina strövtåg land och rike omkring akvareller, som äga en intagande friskhet och omedelbarhet. Victor Forssell, en enstöring i sitt liv och ännu efter sin död underligt förbisedd, målade nästan alla sidor av svensk natur med äkta

MARSKVÄLL

OLJEMÅLNING AV EDVARD ROSENBERG
NATIONALEMUSEUM

OLOF ARBORELIUS 1893. — Svensk björkhage (Västmanland)

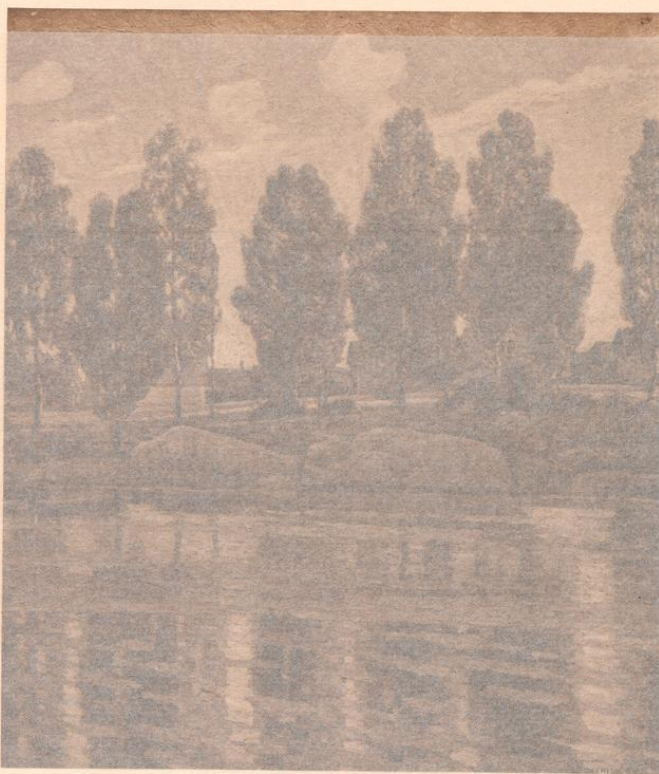
Nationalmuseum

GOTTFRID KALLSTENIUS 1901 — Småland
Malmö Museum

naturkänsla och förfinad kultur. Wilhelm v. Gegerfelt slutligen reste mycket utomlands men fann senare sitt eget lilla område i Sverige — Hallands Väderö.

Under 1870-talet blevo de svenska målarnas förbindelser med Frankrike allt livligare, och under 1880-talet vistades praktiskt taget varje svensk målare av betydelse någon tid i Frankrike. »Vid Seinens stränder» hette betecknande nog den förnämsta konstutställningen i Stockholm på åttiotalet. Vad som lockade var det franska friluftsmåleriet, vilket drevs till sin spets i impressionismen. Det motiviska, som hittills spelat en så stor roll, kastades nu över bord, och målaren var nöjd med att få slå sig ner framför »ett hörn av naturen» och lösa dess konstnärliga problem. En obeskrivlig målarglädje talar i allmänhet ur dessa inbördes så besläktade målningar från 1880-talet: penseln leker med trädens grenar och markens flora, solen lyser, det gröna är så grönt och det vita så läckert gräddvitt. Men om något *svenskt* landskapsmåleri från denna tid kan man knappast tala. De landskap, som målades av C. F. Hill — kanske den finaste landskapsmålare Sverige någonsin haft — Carl Skånberg, Hugo Salmson, Johan Ericson, Carl Trägårdh, Georg Arsenius och många andra goda konstnärer voro på lätt räknade undantag när franska, liksom de, som utfördes under 1880-talet av Carl Larsson och Karl Nordström i Grez och av Per Ekström, som redan då var suggererad av solskivan och det i ljus halvt upplösta landskapet. Detta måleri, till vilket också måste räknas Axel Lindmans bilder från Stockholms inlopp, Anders

VID ÅKANTEN

OLJEMÅLNING AV HERMAN NORRMAN
GÖTEBORGS MUSEUM

MOTIV FRÅN DROTTNINGHOLM

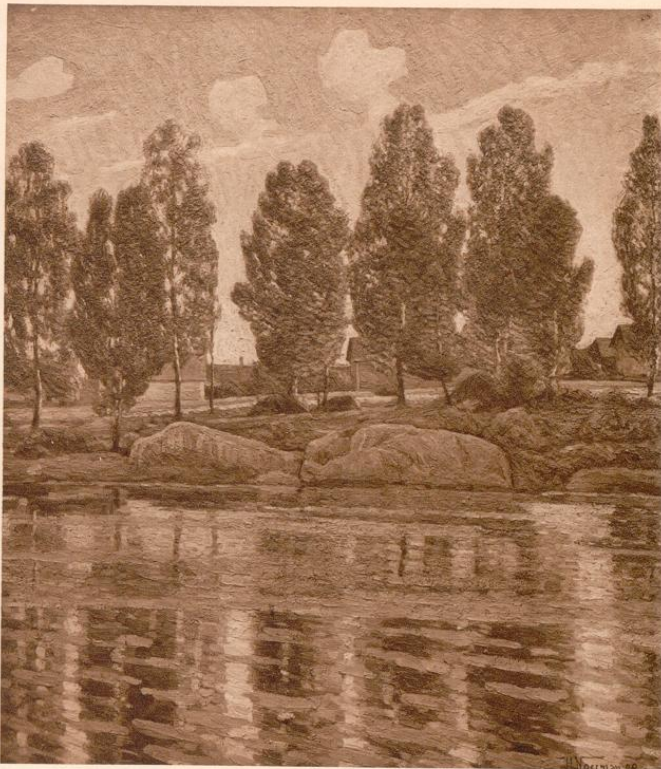
OLJEMÅLNING AV REINHOLD NORSTEDT
NATIONALMUSEUM

Malmö Museum

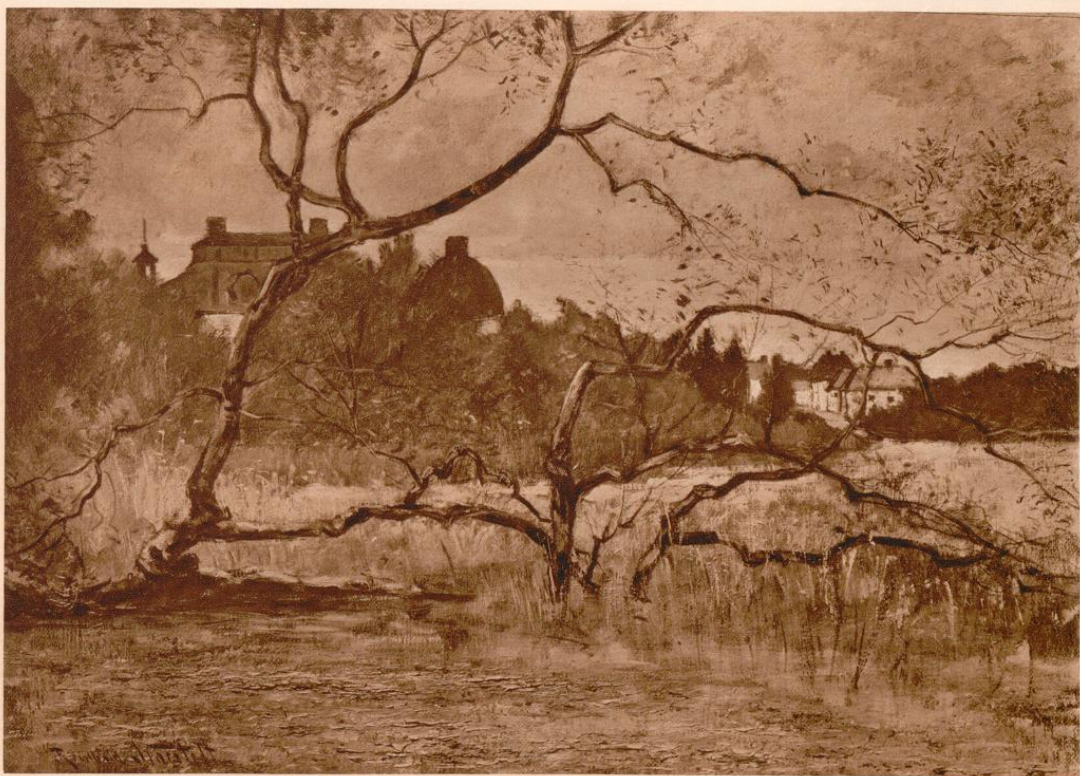
naturkänsla och förfinad kultur. Wilhelm v. Gegerfelt slutligen reste mycket utomlands men fann senare sitt eget lilla område i Sverige — Hallands Väderö.

Under 1870-talet blevo de svenska målarnas förbindelser med Frankrike allt livligare, och under 1880-talet vistades praktiskt taget varje svensk målare av betydelse någon tid i Frankrike. »Vid Seinens stränder» hette betecknande nog den förnämsta konstutställningen i Stockholm på åttiotalet. Vad som lockade var det franska friluftsmåleriet, vilket drevs till sin spets i impressionismen. Det motiviska, som hittills spelat en så stor roll, kastades nu över bord, och målaren var nöjd med att få slå sig ner framför »ett hörn av naturen» och lösa dess konstnärliga problem. En obeskrivlig målarglädje talar i allmänhet ur dessa inbördes så besläktade målningar från 1880-talet: penseln leker med trädens grenar och markens flora, solen lyser, det gröna är så grönt och det vita så läckert gräddvitt. Men om något *svenskt* landskapsmåleri från denna tid kan man knappast tala. De landskap, som målades av C. F. Hill — kanske den finaste landskapsmålare Sverige någonsin haft — Carl Skånberg, Hugo Salmson, Johan Ericson, Carl Trägårdh, Georg Arsenius och många andra goda konstnärer voro på lätt räknade undantag när franska, liksom de, som utfördes under 1880-talet av Carl Larsson och Karl Nordström i Grez och av Per Ekström, som redan då var suggererad av solskivan och det i ljus halvt upplösta landskapet. Detta måleri, till vilket också måste räknas Axel Lindmans bilder från Stockholms inlopp, Anders

VID ÅKANTEN

OLJEMÅLNING AV HERMAN NORRMAN
GÖTEBORGS MUSEUM

MOTIV FRÅN DROTTNINGHOLM

OLJEMÅLNING AV REINHOLD NORSTEDT
NATIONALMUSEUM

LANDSKAP

OLJEMÅLNING AV P. D. A. HOLM
GÖTEBORGS MUSEUM

Zorns akvareller från Dalarö och Bruno Liljefors' med en japansk mästares virtuositet utförda närbilder av djur och vegetation, har först på sistone blivit rättvist uppskattat för sin mycket höga målarkultur och sin charm.

Att konsten liksom kulturen i sin helhet går fram i mer eller mindre klart avgränsade perioder, en evig böljegång, belyses med alldeles ovanlig tydlighet genom en jämförelse mellan det svenska åttiotalet och nittiotalet. Under åttiotalet var den svenska konsten mera kosmopolitisk än den varit sedan 1700-talets dagar, med nittiotalets ingång blev den genom en av dessa till sitt ursprung så gåtfulla massreaktioner plötsligt

nationell. Liksom om de förnummit en lystringssignal packade målarna, i likhet med sina bröder skalderna, ihop sina grejor och flyttade hem. Av den naturalistiska utbildningen behöll de visserligen både kunnandet och den säkra uppfattningen, men sinnelaget blev i och med konfrontationen med det karga hemlandet ett helt annat. De forna färggourmeterna, som förtjust läppjat på raffinerade färgeffekter och gonat sig i solskenet, blevo drömmande och allvarliga på gränsen till det religiösa. Dukarna gingo upp i formatet, och i anslutning härtill komponerade man motiven till dekorativ, monumental verkan. Det var framför allt typiskt nordiska motiv och stämningar, som

VÅRT LAND

OLJEMÅLNING AV OTTO HESSELBOM
NATIONALMUSEUM

ÅRESKUTAN FRÅN KALL

OLJEMÅLNING AV ANTON GENBERG
ÖSTERSUNDS MUSEUM

målades: den karga västkusten, Ölands Alvar, Värmlands och Dalarnas blånande, av älvar och stilla vatten sönderdelade skogsvidder, Mellansveriges skärgårds- och insjönatur från samlande utsiktspunkter, mäktiga ekdungar och den historiska marken kring gamla borgar och herresäten. Dikt och måleri klingade samman i ett ackompanjement av aldrig vare sig förr eller senare förnummen renhet. Oscar Björcks porträtt av Verner v. Heidenstam mot bakgrunden av ett skymningslandskap från skärgården kan i det avseendet stå som ett monument över hela skedet. »Den ljusa natten» heter en av Prins Eugens mest kända tavlor, men samma titel kunde stå över många andra av nittioalets berömda landskapsmålningar. Den långsamma övergången mellan den nordiska sommarens dag och natt, skymningen och gryningens oändlighets-

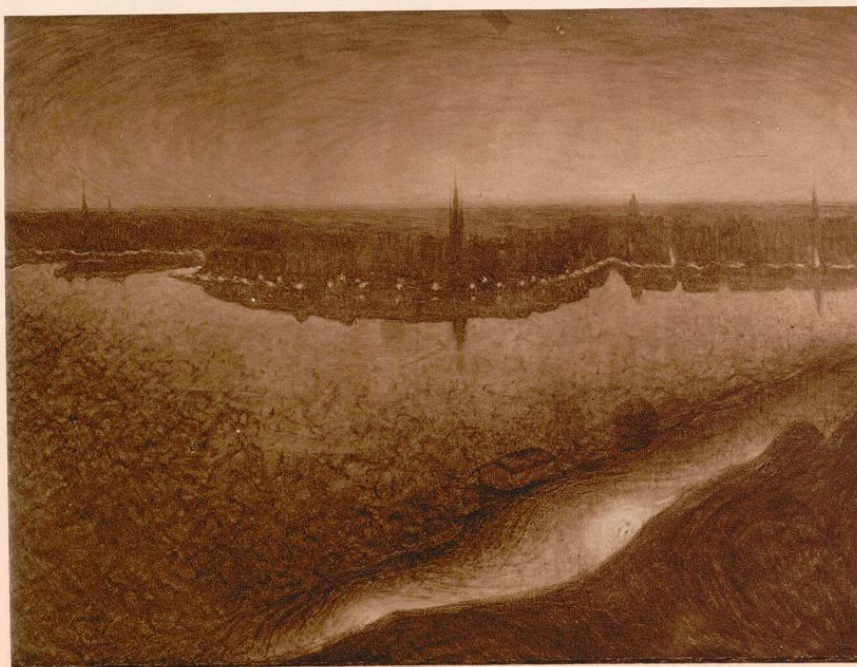
FLODLANDSKAP. ÅNGERMANLAND

OLJEMÅLNING AV HELMER OSSLUND
MALMÖ MUSEUM

DET LUGNA VATTNET

OLJEMÅLNING AV PRINS EUGEN
NATIONALMUSEUM

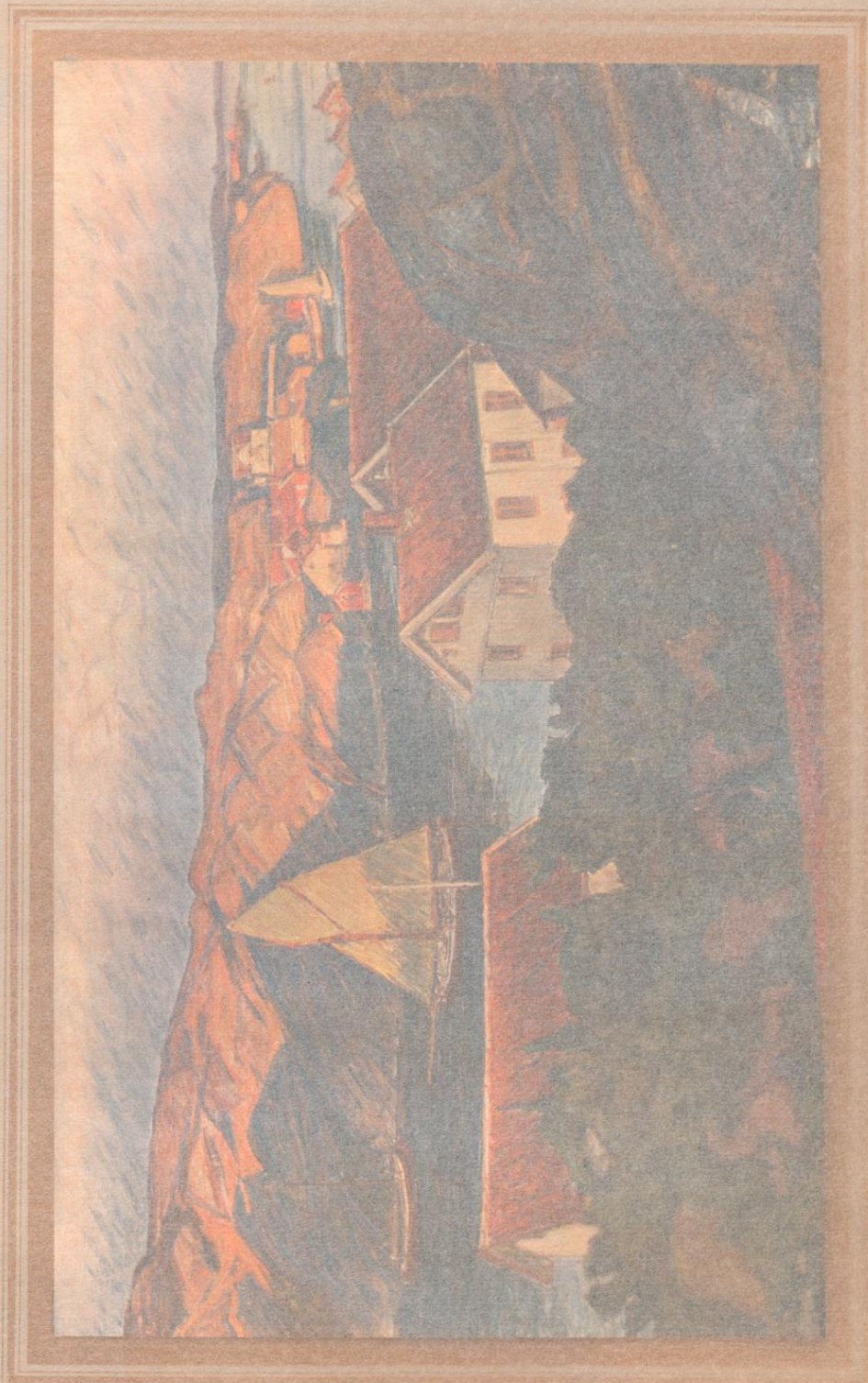
RIDDARHOLMEN

OLJEMÅLNING AV EUGÈNE JANSSON
PRINS EUGENS GALLERI

stämning blev målar-
nas förnämsta inspi-
rationskälla.

Detta nittiotalsmä-
leri har blivit oss så
kärt och välkänt —
är det icke med dess
ögon vi uppfostrats
att se vårt land? —
att vi här inte behö-
va ge det någon ut-
förligare presentation.

Fosterlandskärleken
binder det samman
till en enhet, men lik-
som de nationella
skalderna från samma
tid voro nittioalets
målare samtidigt pro-
vinsiellt betonade.
Karl Nordström må-
lade Bohuslän och
Halland med kraftiga
grepp om landskapens
karga, skulpturala for-
mer och i en metall-
iskt klingande, djup
och dekorativt förenk-
lad kolorit. Nils
Kreuger valde också
västkusten och kom-
pletterade senare sin
motivkrets med den

DET LUGNA VATTNET

OLJEMÅLNING AV PRINS EUGEN
NATIONALMUSEUM

RIDDARHOLMEN

OLJEMÅLNING AV EUGÈNE JANSSON
PRINS EUGENS GALLERI

stämning blev målar-
nas förnämsta inspi-
rationskälla.

Detta nittiotalsmå-
leri har blivit oss så
kärt och välkänt —
är det icke med dess
ögon vi uppfostrats
att se vårt land? —
att vi här inte behö-
va ge det någon ut-
förligare presentation.

Fosterlandskärleken
binder det samman
till en enhet, men lik-
som de nationella
skalderna från samma
tid voro nittioalets
målare samtidigt pro-
vinsliellt betonade.
Karl Nordström må-
lade Bohuslän och
Halland med kraftiga
grepp om landskapens
karga, skulpturala for-
mer och i en metall-
iskt klingande, djup
och dekorativt förenk-
lad kolorit. Nils
Kreuger valde också
västkusten och kom-
pletterade senare sin
motivkrets med den

KARL NORDSTRÖM 1914. — En handelsplats i skärgården (Bohuslän)

Tillhör Dir. A. Lublin Stockholm

CARL WILHELMSSON 1902 — Juniäfran (Värmland)
Göteborgs Museum

HARTIPPEN PÅ TJÖRN

OLJEMÅLNING AV KARL NORDSTRÖM
GÖTEBORGS MUSEUM

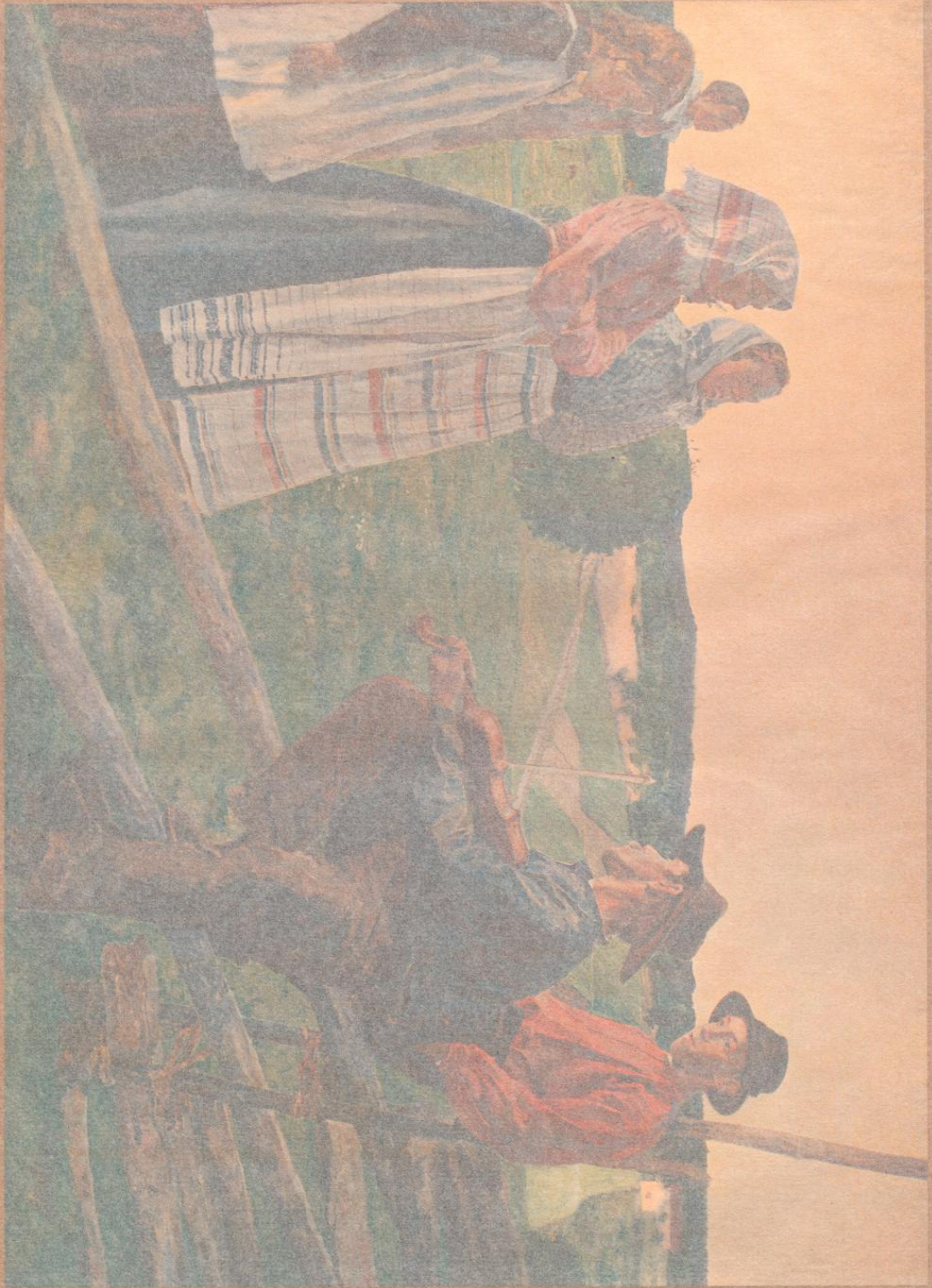
likartade Ölandsnaturen. Landskapsstrukturen är även i Kreugers tavlor klart utformad och understruken genom konstnärns speciella punkt- och streckmaner. Det rytmiskt spänstiga eller lugnt vilande i landskapets linjer låter han nästan alltid symboliseras genom inkomponerade grupper av hästar och kor. Prins Eugens landskapskonst har ett blidare lynne och växer fram dels i Stockholmsnaturen, dels i gamla kulturbygder som Östergötland och Skåne. Eugène Jansson var den blå nattens målarpoet och gick sällan utanför Stockholms stadsgräns. Carl

Wilhelmson målade Fiskebäckskils klippor och den värmländska åkerbygden; han återger helst människor och natur i förening och har med helt realistiska medel nått fram till en fördjupad tolkning av svenskt folklynne och naturkänsla. Det på en gång kärva och veka, inbundna och längtande i det svenska lynnet har aldrig skildrats sannare och kärleksfullare än i hans här i färg avbildade »Juniafton», där den spröda fiollåten går ut i den kristallklara luften över magra tegar och blyga björkdungar. Herman Norrman målade Småland i härligt ljudande

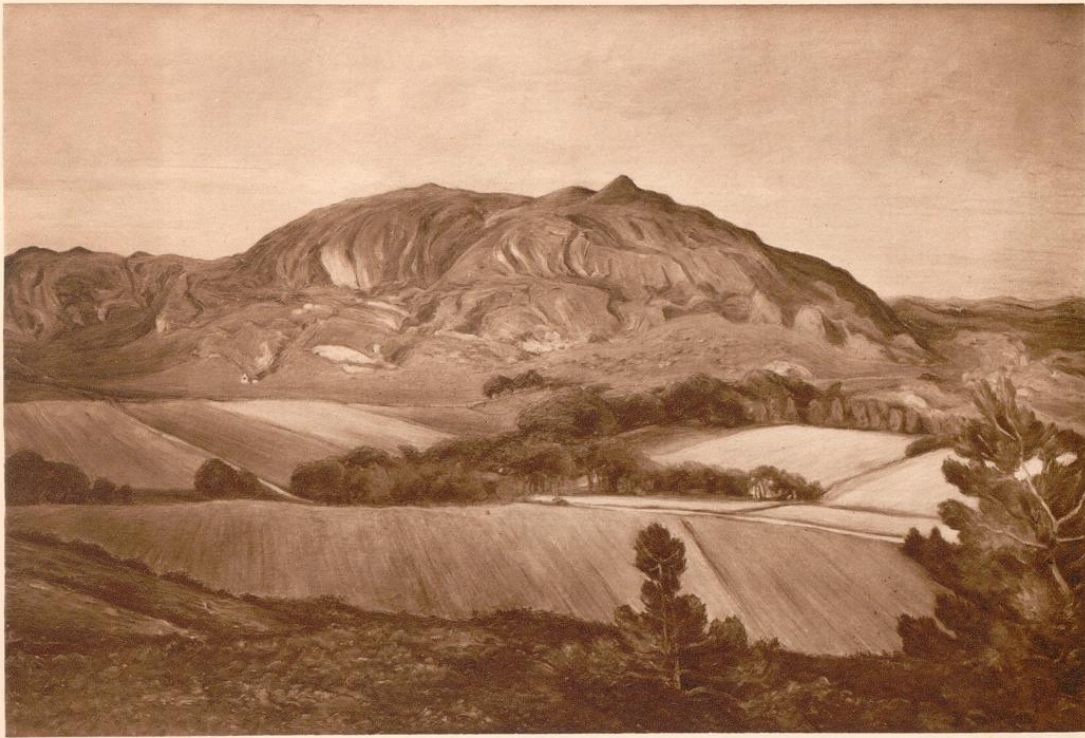

MOTTIV FRÅN VÄSTERGÖTLAND

OLJEMÅLNING AV PRINS EUGEN
PRINS EUGENS GALLERI

CARL WILHELMSSON. *En grupp i Värmland* (Värmland)
Göteborgs Museum

HARTIPPEN PÅ TJÖRN

OLJEMÅLNING AV KARL NORDSTRÖM
GÖTEBORGS MUSEUM

likartade Ölandsnaturen. Landskapsstrukturen är även i Kreugers tavlor klart utformad och understruken genom konstnärrens speciella punkt- och streckmaner. Det rytmiskt spänstiga eller lugnt vilande i landskapets linjer låter han nästan alltid symboliseras genom inkomponerade grupper av hästar och kor. Prins Eugens landskapskonst har ett blidare lynne och växer fram dels i Stockholmsnaturen, dels i gamla kulturbygder som Östergötland och Skåne. Eugène Jansson var den blå nattens målarpoet och gick sällan utanför Stockholms stadsgräns. Carl

Wilhelmson målade Fiskebäckskils klippor och den värmländska åkerbygden; han återger helst människor och natur i förenig och har med helt realistiska medel nått fram till en fördjupad tolkning av svenskt folklynne och naturkänsla. Det på en gång kärva och veka, inbundna och längtande i det svenska lynnet har aldrig skildrats sannare och kärleksfullare än i hans här i färg avbildade »Juniafton», där den spröda fiollåten går ut i den kristallklara luften över magra tegar och blyga björkdungar. Herman Norrman målade Småland i härligt ljudande

MOTIV FRÅN VÄSTERGÖTLAND

OLJEMÅLNING AV PRINS EUGEN
PRINS EUGENS GALLERI

EN SOLGLIMT. MOTIV FRÅN BÅSTAD

OLJEMÅLNING AV NILS KREUGER
GÖTEBORGS MUSEUM

köpparfärger, Gottfrid Kallstenius har målat storskogen i samma landskap och de tallbevuxna klipporna i Östergötlands och Stockholms skärgårdar. Bruno Liljefors har i sina djurmålningar givit mästerliga skildringar av barrskogarnas inre och havsbandets kobbar och skär. Den främste skildraren av Stockholms skärgård är eljest Axel Sjöberg, om man inte på rent artistiska grunder vill reservera denna hedersbenämning åt Anders Zorn, vars nakenbilder ofta äro lika överdådiga även som landskapsmåleri, eller åt Albert Engström, som i varje

fall på ett oöverträffat sätt skildrat ett stycke egenartad svensk natur, Gotska Sandön. Den tredje av våra populäraste moderna målare jämte Liljefors och Zorn, Carl Larsson, har slutligen med sprudlande humör och festlig linjefantasi målat landskapet kring sin världsberömda gård i dalabyen Sundborn.

Till Konstnärskörbundet — nittiotalsmålarnas ledande samslutning — eller dess riktning höra ytterligare en rad duktiga landskapsmålare, de flesta alljämt verksamma och upprätthållande den nationella och — om man så får säga — na-

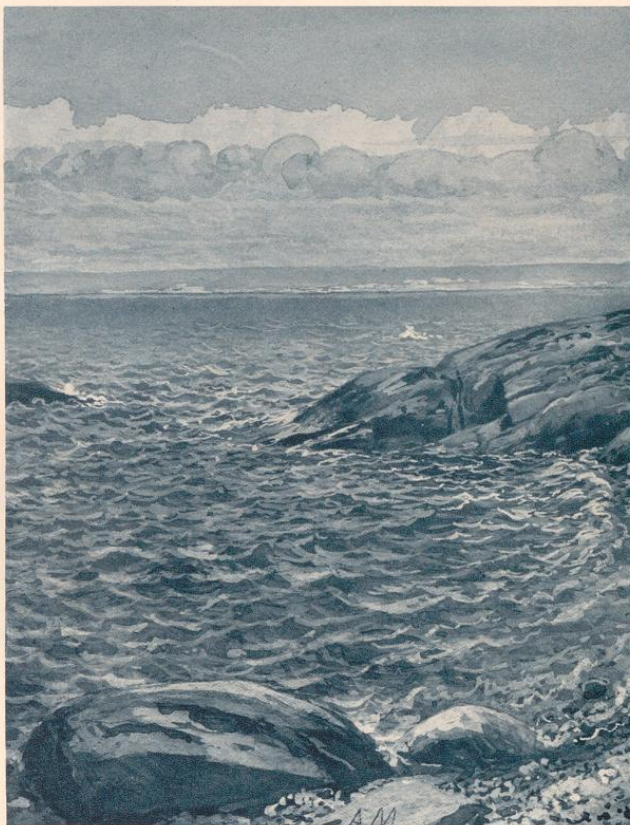
GRANNGÅRDARNA. MOTIV FRÅN HALLAND

OLJEMÅLNING AV KARL NORDSTRÖM
NATIONALMUSEUM

turtrogna linjen i vårt landskapsmåleri. Man erinrar sig norrlandsmålarna Helmer Osslund — en stark dekorativ begåvning — och Carl Johansson, Skånemålaren Fritz Kärfve, snömålarerna Anshelm, Schultzberg och Gustaf Fjæstad, Jämtlandsmålaren Anton Genberg, vidare Oscar Hullgren, Alfred Bergström, Edvard Rosenberg och — något äldre än de andra — Otto Hesselbom, som med »Vårt land» skapade en av de mest uppskattade svenska landskapsmålningarna.

Konstnärsförbundets män gingo i spetsen för utvecklingen till 1909, då nästa tvära omslag i vårt måleri äger rum. Det är det moderna, eller som det populärt heter, modernistiska måleriet, som då sätter in. Frankrike drog ånyo våra målare till sig, färg- och formproblemen sköto motiv och innehåll åt sidan. Därmed var det slut på det nationella, stämningsbetonade landskapsmåleriet, vars renässans vi ännu ej fått uppleva men möjligen så smått kunna ana. Det förefaller, som om våra målare på senare år blivit mera bofasta i Sverige, och det finns ingenting i själva tidsmentaliteten, som utesluter ett nationellt uppvaknande, snarare tvärtom. Och för de målare, som vilja gå på upptäcktsfärd i Sverige, finnas ännu rika möjligheter till fynd. För att icke tala om att de konstnärer, som skolats i modernismen, ha möjligheter att visa oss ett Sverige lika friskt och nytt uppfattat som det Sverige nittiotalsmåleriet gav oss.

Härmed vare icke sagt, att de svenska konstnärer, som framträtt efter 1909, skulle ha helt förbigått det svenska landskapet. Även om vi bortse från alla renodlat artistiska lösningar av landskapsmotiv, kvarstå som självständiga men ändå träffande tolkningar av särpräglad svensk natur Leander Engströms färgstrålände, i dekorativa ytor uppdelade Lapplandsbilder, Gösta Sandels' och Birger Simonssons västkustbilder, Martin Åbergs och Vera Nilssons expressiva Ölandslandskap, Hilding Linquists målningar

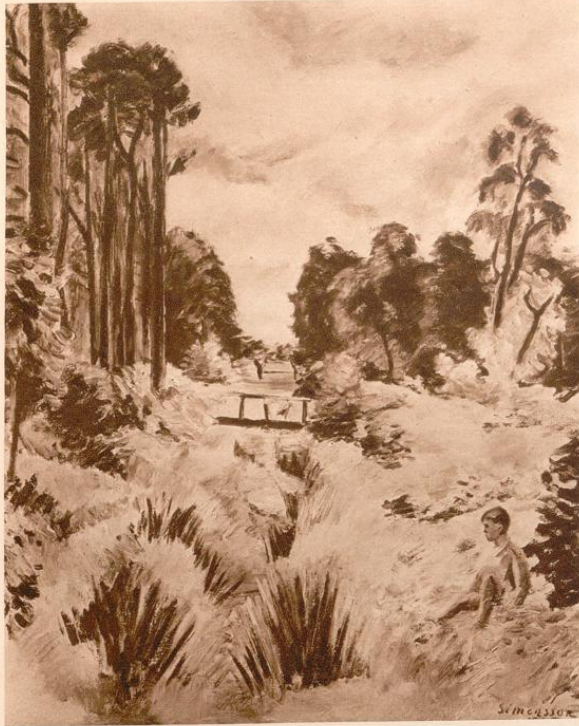
KUSTBILD

AKVARELL AV AUGUST MALMSTRÖM
NATIONALMUSEUM

VÄRINTER

OLJEMÅLNING AV AXEL SJÖBERG
GÖTEBORGS MUSEUM

SOMMAR

OLJEMÅLNING AV BIRGER SIMONSSON
TILLHÖR DR SUNE ALMKVIST

LANDSKAP MED LOKOMOTIV

OLJEMÅLNING AV
VERA NILSSON

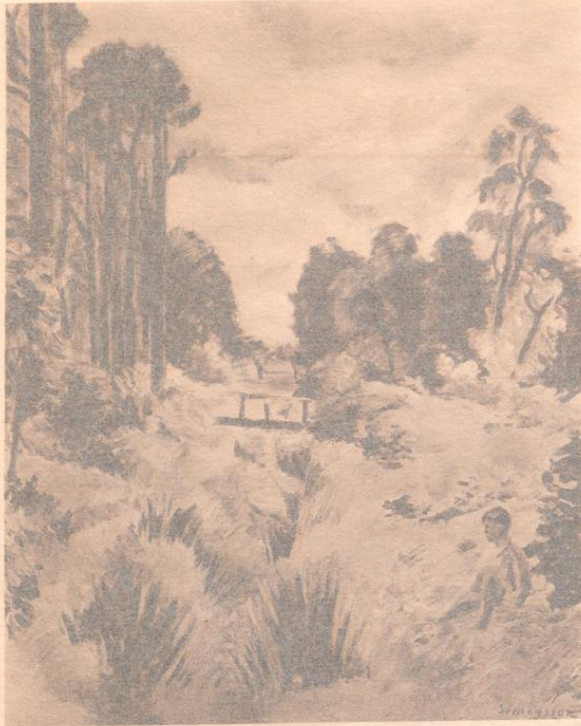
från Hovs Hallar, Johan Johanssons skånska slättbilder och många andra.

Vårt landskapsmåleri visar alltså tendenser till en förnyelse i nationell anda. Under de senaste två decennierna har också det svenska folket i gemen på allvar upptäckt sitt land, icke minst tack vare Svenska Turistföreningens hängivna verksamhet. När denna förening skulle celebrera sitt femtioårsjubileum detta år skedde det genom en utställning av svenskt landskapsmåleri. Allting tyder sålunda på att banden mellan den svenska konsten, den svenska naturen och det svenska folket hålla på att knytas fastare.

LAPPLAND

OLJEMÅLNING AV MARTIN ÅBERG
NATIONALMUSEUM

SOMMAR

OLJEMÅLNING AV BIRGER SIMONSSON
TILLHÖR DR SUNE ALMKVIST

LANDSKAP MED LOKOMOTIV

OLJEMÅLNING AV
VERA NILSSON

från Hovs Hallar, Johan Johanssons skånska slättbilder och många andra.

Vårt landskapsmåleri visar alltså tendenser till en förnyelse i nationell anda. Under de senaste två decennierna har också det svenska folket i gemen på allvar upptäckt sitt land, icke minst tack vare Svenska Turistföreningens hängivna verksamhet. När denna förening skulle celebrera sitt femtioårsjubileum detta år skedde det genom en utställning av svenskt landskapsmåleri. Allting tyder sålunda på att banden mellan den svenska konsten, den svenska naturen och det svenska folket hålla på att knytas fastare.

LAPPLAND

OLJEMÅLNING AV MARTIN ÅBERG
NATIONALMUSEUM

NILS KREUGER. 1894. Vår i Holland

Nationalmuseum

ANTON GENBERG. *Vinterafion (Janthland)*

Nationalmuseum

bra behagligt i alla fall — och däri ingår då några dagar i Paris med operan och Théâtre Français. Men det skall ju inte vara bra att ha tur i spel — eller hur min herre, och han fryrar av sin boll mitt i huvudet på mig. Han har kanske funnit mig vara en alltför närgången lyssnare.

Jag besvarar hans replik med att berättat en liten episod från en min resa mellan Nizza och Avignon — ett fattigt mänskligt försök att visa mig behärska tonerna och turerna i den mondäne balsalongen. Jag är kanske i det ögonblicket — utan att ana det — så lik min olycklige och okände vän med portföljen, han som steg av i Mjölby — så lik som ett litet svenskt smultron-kart är likt det andra, när det söker spela jämlike med persikor och ananas. När jag slutat mitt inlägg förargar jag mig mångdubbelt över min andliga oförmåga att säga något väsentligt och verkligt i denna luftiga och lätta teatervärld. Jag suckar till Gud och grämer mig i mitt hjärta över min egen oandlighet.

Fiasko — Lidman — fiasko — men låt inte ditt eget fiasko gå ut i förskott över andra.

Den gamle replikören, charmören, vivören är nu på älgjakt med konungens jaktklubb. Han kommer just därifrån. Det är på av honom arrenderade marker som älgjakten ägt rum. Och i morgon skall han ut och jaga på Adelsö. Han kommer in på några flyktiga funderingar om mannen som den grymme jägaren. För mannen är tillvaron jakt. Hela livet är en enda stor jakt — une grande chasse — och mannen-jägaren jagar kvinnan-villebrådet — grymt — gigrigt — hänsynslöst.

Och han lyfter skämtsamt — ironiskt — flirtande — förtroligt — fingret till varning mot sin vackra motpart.

»Männan — min nådiga — de äro grymma och elaka varelser — det finns ingen försökning och barnhärtighet hos dem — akta er för dem — undvik dem — var alltid på er vakt mot dem — o, vilka vidriga bestar de äro.»

Har han kanske irriterats av mitt ansiktsuttryck? — Har mitt lyssnande varit alltför påtagligt och ohysat närgången? Han smäller plötsligen en replik »mitt i planeten på mig — med ungefär samma gest som man viftar undan en efterhängsen fluga:

»Eller hur, min herre — det är väl också er uppfattning?»

IV.

I detta ögonblick händer det något — i bråkdelars bråkdel av en sekund. Det är oerhört sällsamt, att ett så orimligt kort tidsmoment kan rymma så mycket medvetet händelse-liv.

En stor, djup, lugn, sällsam kraft fyller i detta ögonblick stilla men blivsnabbt varje fiber i min varelse — hela mitt väsen. Jag har plötsligt makt. Makt, tar mig i besittning. En sällig klarhet på en gång fyller och immeslutar mig. Jag är i bråkdel av en sekund — idel klarhet — idel ljus — idel makt — idel lugn överläsenhet. Jag svarar — i det yttre så lätt och leende och anspråkslöst och tillfälligt — orden falla så oavsiktligt och menlösa över mina läppar. Och samtidigt känner jag att nu sätter jag in en värstöt, som skall gå rakt genom denne gamle världsmans hjärta och låta alla dessa skimrande såpbubblerepliker blivsnabbt och plötsligt bliva idel tomhet.

»Ja, vet min herre, jag kom en gång till samma livsresultat — det har för mig bäst formulerats i Fredrik den stores bekanta 'plus je connais l'homme, plus j'aime le chien' — ju mer jag lär känna människan, dess mer älskar jag hunden. Men nu har jag genom Guds nåd kommit till en mycket högre alptopp av kunskap, så nu säger jag så här:

Ju mer jag lär känna människorna, dessmera älskar jag Jesus.»
Jag har aldrig varit med på någon sådan där världsherömd och världsdiskuterad boxningsmatch, där en berömd och firad världsmästare plötsligen alldeles oväntat slås ut av en förut fullkomligt okänd och obekant liten ringkämp. Slaget har varit ett fullkomligt krock-utslag, och nu står världsmästaren vid reppet — och på fallrepet — han har tagit räkning — groggy — vimmelkantig — förlorad — medan ringdomaren under en outbärdlig spänning bland publiken räknar sekunderna. Men jag förstår nu att just på detta sätt uppleves den psykiska atmosfären kring en sådan match.

Den överlägsne och mångkunnige medeltidens aristokraten-kåseren i borte fönsterhörnet har blivit en gammal villrådlig herre. Hans ögon stirra döda, frågande och hjälplösa på mig. Hans underkäke har faktiskt fallit ned — den hänger — glappar. Och han får lyfta den krampaktigt en fem, sex gånger innan han lyckas sluta och forma munnen till en svarsreplik:

»Ja — jaa — jaa — det kan man ju säga.»
Och som replik betraktad kunde den icke betyda mer för den osynlige ringdomaren än en treprocentstundelning till prioriterade fordringsägare ur ett miljonkonkursbo.

Men den sköna damen i andra fönsterhörnet — hon hade inte tappat underkäken. Hon hade gjort någonting helt annat. Jag har aldrig upplevt detta varken förr eller senare i mitt liv. Hon hade helt enkelt tagit av sig masken och mötte nu mig och min blick med sitt verkliga ansikte.

KAKTUSEN BLOMMAR

(Forts. från sid. 16.)

nu stod på livets tröskel och lyssnade ut i det stora mörkret framför sig — med en fråga och en spänning av ousägligt allvar:

Är det sanning du vill möta mig med?

V.

I Johannesevangeliet första kapitel, tolfte och trettonde verser läsa vi: Men åt alla dem som togo emot honom (Jesus) gav han makt att bliva Guds barn, åt dem som tro på hans namn; och de hava blivit födda — icke av blod — ej heller av köttslig vilja — ej heller av någon mans vilja — utan av Gud.

Det var just detta som jag nu upplevde och erfor sanningen av — vad jag många gånger förkunnat och sagt, på möten och till enskilda: Frälsning det innebär makt, medan världslivet innebär svinnmakt. Lev därför så att Guds makt kan fylla och begagna dig. I dessa ögonblick vederfors mig denna obegripliga, gudomliga nåd. Makt fyllde min varelse. — Jag var ej längre född av blod — eller av köttslig vilja — eller av någon människas vilja. — Jag var i denna stund född och fylld av Gud — av honom, som har allt makt i himmelen och på jorden. Och de båda människorna framme vid kupéfönstret voro av Gud givna i mina händer — maktlösa — motståndslösa — hjälplösa människovarelser, väsen av kött och blod, av människodrift och människovilja.

Om jag skall begagna en mänsklig bild som på något sätt en smula uttrycker huru situationen förvandlats, och vad jag upplevde, så hade jag genom andens makt fått lägga tom och betsl på dessa två bångstyriga vilda hästar, och för återstående delen av resan körde jag dem tryggt i tandem, och de kunde inte ett ögonblick kasta mitt ödes lilla gigg i vänstra diket eller högra — eller kasta mig ur vagnen. Ty med mig var han, som var starkare än dem, och efter sin vilja förde han oss alla.

Den förvandlade unga damen framme vid kupéfönstret behöll för återstående delen av resan sitt stora och altvarliga, sköna och själfulla ansikte. Hennes ögon lyste av liv och uppriktighet. Hemligheten med hennes resa på detta tåg var snart berättad. I Berlin hade hon i går nåtts av ett telegram om att hennes fader hade insjuknat och därför genast hemkallats. Kanske var han död innan hon hunnit fram. I Stockholm skulle hon fortsätta med ett snälltåg norrut — till en viss station — sedan återstod heme ännu ett tiotal mils bilfärd i natten, innan hon nått hemmet.

Den gamle aristokraten hade det svårare att reda sig i den nya situationen. Han var tydligen alldeles ovan att köra i tandem och tvingas att följa en annas vilja i en längre, sammanhängande allvarlig diskussion. Då och då vrenskades han till och sökte skema från allstomens. Men med oss var den som var starkare än oss alla. Och jag minns hur jag vid ett sådant tillfälle lika skämtsamt och leende, som han förr lyft sitt finger mot och varnat sin unga, vackra motpart för de elaka männen, lyfte — ty allt går igen, min vän — ett varnande pek-finger mot honom och sade leende:

»Nu skall min herre inte försöka att cykla — det är inte rätt — för jag vet, att i detta nu sitter det ett litet ängsligt barn längst inne i ort eget hjärta och gråter.»

Och den gamle äldingen såg på mig med ett par rådvilla ögon och ett hjälplöst ansiktsuttryck och svarade endast:

»Ja, det kan man kanske säga.»

Och medan vi samtalade om de osedda tingen och de andliga verkligheterna, försvann så småningom hela den gamla invanda masken av världsmannaöverlägsen, medeltidens herremän från hans ansikte. När vårt tåg mot skymningen körde in på Stockholms central, satt därborta i kupéfönstret en gammal trött människosjal och gjorde upp ett bokst för sig själv.

Jag fick en sådan känsla av hans mänskliga hjälplöshet, att jag skyndade mig bistå honom vid tillkallandet av stadsbad för rensbadet. Vi lutade oss båda två samtidigt genom det breda öppnade korridorlösnästret. Och när han nu vände sitt renrakade, aristokratiska lädringsansikte mot mig, var det faktiskt mest likt en gammal sorgens gunna. Hans ögon voro tråda, och hans läppar skälvde hjälplöst, när han sade:

»Ja, jag ville bara säga min herre, att jag är inte på något sätt motståndare till kristendomen. Min egen mor var, som jag sa, from och levande kristen, men jag har i mitt eget liv blivit så bedragen av människor, att jag inte kan tro på någonting.»
Och så sköt ur denna taggiga, tillsnoppa, dammiga, gamla skrumpan människokaktus, i dagens och livarens dubbla solnedgång en långtans och saknads, en den djupa självkynskapens och hjälplöshetens barnabla blomma plötsligt mot höjden. Vem hade för några timmar sedan kunnat ana dess existens? Kanske var den i grunden en ännu större överraskning för honom än för mig, som ju dock vet att över oss alla välvär sig en himmel, från vilken blickar av kärlek och barmhärtighet se ned på de hjälplösa människoplantornas små späda blomstjalar.

Det var ett strängt allvarigt och frågande ansikte.

ALFRED GIBBELER

1874

Walden (Sondland)

KAKTUSEN BLOMMAR

(Forts. från sid. 16.)

bra behagligt i alla fall — och däri ingår då några dagar i Paris med operan och Théâtre Français. Men det skall ju inte vara bra att ha tur i spel — eller hur min herres, och han fyra av sin boll mitt i huvudet på mig. Han har kanske funnit mig vara en alltför närgående lyssnare.

Jag besvarar hans replik med att berätta en liten episod från en min resa mellan Nizza och Avignon — ett fattigt mänskligt försök att visa mig behärska tonerna och turerna i den mondäne balsalongen. Jag är kanske i det ögonblicket — utan att ana det — så lik min olycklige och okände vän med portföljen, han som steg av i Mjölby — så lik som ett litet svenskt smultronkart är likt det andra, när det söker spela jämlike med persikor och ananas. När jag slutat mitt inlägg förargar jag mig mångdubbelt över min andliga oförmåga att säga något väsentligt och verkligt i denna luftiga och lätta teatervärld. Jag suckar till Gud och grämer mig i mitt hjärta över min egen oandlighet.

Flasko — Lidman — flasko — men låt inte ditt eget flasko gå ut i förakt över andra.

Den gamle replikören, charmören, vivören är nu på älgjakt med konungens jaktklubb. Han kommer just därifrån. Det är på av honom arrenderade marker som älgjakten ägt rum. Och i morgon skall han ut och jaga på Adelsö. Han kommer in på några flyktiga funderingar om mannen som den grymme jägaren. För mannen är tillvaron jakt. Hela livet är en enda stor jakt — une grande chasse — och mannen-jägaren jagar kvinnan-villebrådet — grymt — girigt — hänsynslöst.

Och han lyfter skämtsamt — ironiskt — flirtande — förtroligt — fingret till varning mot sin vackra motpart.

»Männen — min nådiga — de äro grymma och elaka varelser — det finns ingen förskoning och barmhärtighet hos dem — akta er för dem — undvik dem — var alltid på er vakt mot dem — o, vilka vidriga består de äro.»

Har han kanske irriterats av mitt ansiktsuttryck? — Har mitt lyssnande varit alltför påtagligt och ohysat närgående? Han smäller plötsligen en replik »mitt i planeten» på mig — med ungefär samma gest som man vitfar undan en efterhängsen fluga:

»Eller hur, min herre — det är väl också er uppfattning?»

IV.

I detta ögonblick händer det något — i bråkdelars bråkdel av en sekund. Det är oerhört sällsamt, att ett så orimligt kort tidsmoment kan rymma så mycket medvetet händelseliv.

En stor, djup, lugn, sällsam kraft fyller i detta ögonblick stilla minare blixtnabbt varje fiber i min varelse — hela mitt väsen. Jag har plötsligt makt. Makten tar mig i besittning. En andlig klarhet på en gång fyller och innesluter mig. Jag är i bråkdel av en sekund — idel klarhet — idel ljus — idel makt — idel lugn överlägenhet. Jag svarar — i det yttre så lätt och leende och anspråkslöst och tillfälligt — orden falla så oavsiktligt och menlöst över mina läppar. Och samtidigt känner jag att nu sätter jag in en värstöt, som skall gå rakt genom denne gamle världsmans hjärta och låta alla dessa skimrande såpbubblerepliker blixtnabbt och plötsligt bli idel tomhet.

»Ja, vet min herre, jag kom en gång till samma livsresultat — det har för mig bäst formulerats i Fredrik den stores bekanta 'plus je connais l'homme, plus j'aime le chien' — ju mer jag lär känna människan, dess mer älskar jag hunden. Men nu har jag genom Guds nåd kommit till en mycket högre altpopp av kunskap, så nu säger jag så här:

Ju mer jag lär känna människorna, dessmera älskar jag Jesus.»

Jag har aldrig varit med på någon sådan där världsberömd och världsdiskuterad boxningsmatch, där en berömd och firad världsmästare plötsligen aldeles oväntat slås ut av en förut fullkomligt okänd och obekant liten ringkämp. Slaget har varit ett fullkomligt knock-outslag, och nu står världsmästaren vid repet — och på fallrepet — han har tagit räkning — groggy — vimmelkantig — förlorad — medan ringdomaren under en outhärdlig spänning bland publiken räknar sekunderna. Men jag förstår nu att just på detta sätt uppleves den psykiska atmosfären kring en sådan match.

Den överlägsne och mångkunnige medelålders aristokraten-kåseren i borte fönsterhörnet har blivit en gammal villrådlig herre. Hans ögon stirra döda, frågande och hjälplösa på mig. Hans underkäke har faktiskt fallit ned — den hänger — glappar. Och han får lyfta den krampaktigt en fem, sex gånger innan han lyckas sluta och föra munnen till en svarsreplik:

»Jaa — jaa — jaa — det kan man ju säga.»

Och som replik betraktad kunde den icke betyda mer för den osynlige ringdomaren än en treprocentsutdelning till prioriterade fordringsägare ur ett miljonkonkursbo.

Men den sköna damen i andra fönsterhörnet — hon hade inte tappat underkäken. Hon hade gjort någonting helt annat. Jag har aldrig upplevt detta varken förr eller senare i mitt liv. Hon hade helt enkelt tagit av sig masken och mötte nu mig och min blick med sitt verkliga ansikte.

nu stod på livets tröskel och lyssnade ut i det stora mörkret framför sig — med en fråga och en spänning av utsägligt allvar: Är det sanning du vill möta mig med?

V.

I Johannes-evangeliet första kapitel, tolfte och trettonde verser läsa vi: Men åt alla dem som togo emot honom (Jesus) gav han makt att bli Guds barn, åt dem som tro på hans namn; och de hava blivit födda — icke av blod — ej heller av köttslig vilja — ej heller av någon mans vilja — utan av Gud.

Det var just detta som jag nu upplevde och erfor sanningen av — vad jag många gånger förkunnat och sagt, på möten och till enskilda: Frälsning det innebär makt, medan världslivet innebär *vanmakt*. Lev därför så att Guds makt kan fylla och begagna dig. I dessa ögonblick vedertogs mig denna obegripliga, gudomliga nåd. Makt fyllde min varelse. — Jag var ej längre född av blod — eller av köttslig vilja — eller av någon människas vilja. — Jag var i denna stund född och fylld av Gud — av honom, som har allt makt i himmelen och på jorden. Och de båda människorna framme vid kupéfönstret voro av Gud givna i mina händer — maktlösa — motståndslösa — hjälplösa människovarelser, väsen av kött och blod, av människodrift och människovilja.

Om jag skall begagna en mänsklig bild som på något sätt en smula uttrycker huru situationen förvandlats, och vad jag upplevde, så hade jag genom andens makt fått lägga töm och betsel på dessa två bägystyriga vilda hästar, och för återstående delen av resan körde jag dem tryggt i tandem, och de kunde inte ett ögonblick kasta mitt ödes lilla gigg i vänstra diket eller högra — eller kasta mig ur vagnen. Ty med mig var han, som var starkare än dem, och efter sin vilja förde han oss alla.

Den förvandlade unga damen framme vid kupéfönstret behöll för återstående delen av resan sitt stora och allvarliga, sköna och själfulla ansikte. Hennes ögon lyste av liv och uppriktighet. Hemligheten med hennes resa på detta tåg var snart berättad. I Berlin hade hon i går nåtts av ett telegram om att hennes fader hade insjuknat och därför genast hemkallats. Kanske var han död innan hon hunnit fram. I Stockholm skulle hon fortsätta med ett snällt norrut — till en viss station — sedan återstod henne ännu ett tiotal mils bilfärd i natten, innan hon nått hemmet.

Den gamle aristokraten hade det svårare att reda sig i den nya situationen. Han var tydligen aldeles ovan att köras i tandem och tvingas att följa en annas vilja i en längre, sammanhängande allvarlig diskussion. Då och då vrenskades han till och sökte skena från allsammans. Men med oss var den som var starkare än oss alla. Och jag minns hur jag vid ett sådant tillfälle lika skämtsamt och leende, som han förut lyft sitt finger mot och varnat sin unga, vackra motpart för de elaka männen, lyfte — ty allt går igen, min vän — ett varnande pekfinger mot honom och sade leende:

»Nu skall min herre inte försöka att gyckla — det är inte rätt — för jag vet, att i detta nu sitter det ett litet ängsligt barn längst inne i ert eget hjärta och gråter.»

Och den gamle ädlingen såg på mig med ett par rådvilla ögon och ett hjälplöst ansiktsuttryck och svarade endast:

»Ja, det kan man kanske säga.»

Och medan vi samtalade om de osedda tingen och de andliga verkligheterna, försvann så småningom hela den gamla invanda masken av världsmannaöverlägsen, medelålders herremän från hans ansikte. När vårt tåg mot skymningen körde in på Stockholms central, satt därborta i kupéfönstret en gammal trött människosjäl och gjorde upp ett bokslut för sig själv.

Jag fick en sådan känsla av hans mänskliga hjälplöshet, att jag skyndade mig bistå honom vid tillkallandet av stadsbud för resgodset. Vi lutade oss båda två samtidigt genom det breda öppnade korridorifönstret. Och när han nu vände sitt renrakade, aristokratiska åldringsansikte mot mig, var det faktiskt mest likt en gammal sorgens gummas. Hans ögon voro tårade, och hans läppar skälvde hjälplöst, när han sade:

»Ja, jag ville bara säga min herre, att jag är inte på något sätt motståndare till kristendomen. Min egen mor var, som jag sa, from och levande kristen, men jag har i mitt eget liv blivit så bedragen av människor, att jag inte kan tro på någonting.»

Och så sköt ur denna taggiga, tillknäppta, dammiga, gamla skruppna människokaktus, i dagens och livsresans dubbla solnedgång en längtans och saknadens, en den djupa självkumskapens och hjälplöshetens barnablä blomna plötsligt mot höjden. Vem hade för några timmar sedan kunnat ana dess existens? Kanske var den i grunden en ännu större överraskning för honom än för mig, som ju dock vet att över oss alla väver sig en himmel, från vilken blickar av kärlek och barmhärtighet se ned på de hjälplösa människoplantornas små späda blomsjälär.

Det var ett strängt allvarligt och frågande ansikte.